
„Akik az üldözésből jöttek...”

Halász Piusz

Minden évben a magyar értelmiség más és más csoportját vették célba. Az egyik évben ügyvédeket, a másik évben közigazdászokat, a harmadik évben papokat és szerzeteseket. Ez a megfélemlítési akció folyt 1961-ben is. Rám úgy terelődött a figyelmük, hogy a házkutatások során nagyon sok helyütt találtak tölem származó írásokat. Elmélkedéseim kéziratos formában sokakhoz elkerültek. Ezek témája nem érdekelte őket, csak az, hogy valakinek a munkáival gyakran találkoztak.

Arra ébredtem, hogy kopogtatnak az ablakomon. — Plébános úr, beteghez hívják. Nehezen bontakoztam ki első álmomból. További kérdéseimre erélyesen fölszólítottak: — Rendőrség. Nyisson azonnal ajtót!

Még mindig bódultan átbotorkáltam a harmadik szobába, ahol Ciprián atya aludt. Alig tudtam lelket verni beléje. Közben mind a két ajtót betörték és a középső szobában értek utol az ÁVH-sok. Az egyik nyomozó revolverének hideg csövét a bordáim közé nyomta, s gorombán leszidott, amiért nem nyitottam azonnal ajtót.

— Mert előbb föl akartam ébreszteni társamat — válaszoltam.

— Azt megtettük volna mi is.

— Ettől az ijedségtől akartam megkímélni.

Megkezdődött a házkutatás. Hatan lehettek. Rögtön lecsaptak húsz kötetnyi, dossziékba gyűjtött kéziratomra. Különös. Ezek az írások, bár semmi kompromittáló sem volt bennük, különböző családoknál voltak elhelyezve. Néhány nappal előtte, anélkül, hogy sejtettem volna, mi következik, hazahoztam őket. Ki akartam választani, melyek legyenek kezem ügyében, és melyek rejtőzzenek tovább. Kicsit kesernyésen gondoltam arra: ha értéküknél fogva a jövőben is szükség lenne rájuk, a gondviselés bizonyára megőrizte volna őket. Most megengedi, hogy megsemmisüljenek. Tehát „palea sunt”, ahogy Szent Tamás mondta saját írásairól. „Csak pelyva.”

Később tudtam meg, hogy több száz helyen tartottak házkutatást. Mindenütt találtak néhányat az írásaimból. Ennek alapján a per folyamán az a kép alakult ki rólam, hogy az ellenálló papok szellemi irányítója vagyok.

A nyomozók hajnaltájban végeztek. Az iratok között rengeteg itthon készült brosúra volt, mások külföldről származtak. Zsákokba gyömöszölték, kofferjaimba szórták őket. Engem két nyomozó közé ültettek, ölembe tették az írógépeimet. Elindultunk. A csatka templom mellett elhaladva lélekben elköszöntem az Úr Jézustól, azzal a tudattal, hogy ide többé nem térek vissza. Kegyetlen hideg volt. Útközben azon gondolkodtam, mi lehet a háttérben? Az új falusi párttitkár, a Felvidékről származó iskolaigazgató ellenségem volt. Ügyem mégsem lehetett csatka ügy. Bent tudtam meg, hogy szorgalmasan jelentgetett rólam. Amikor

ugyanis nem kaptam meg a hitoktatási engedélyt, kályhát állítottam a sekrestyébe, s ott gyűjtöttem össze a gyerekeket. Kihallgatásaim során ugyan ez is előkerült, de nem játszott a perben nagy szerepet. Nem árulták el, hogy az elhurcolásomat követő napon lázadás tört ki a faluban. Ennek következtében egy férfit el is ítélték, az iskolaigazgató lakása elé védőórizetet állítottak. Azt sem tudtam még, hogy velem együtt ezen az éjszakán mintegy hetven egyházi és világi személyt gyűjtöttek be.

Fogalmam sem volt, hová érkeztünk. A befogadóban néhány tiszthelyettes leltárt készített holmijaimról. Mikor a rózsafüzéremre került a sor, undorral találgatták, milyen néven jegyezzék be.

Kezembe nyomtak néhány toldott-foldott ruhadarabot, s pucéran vezettek föl a harmadik emeletre. Magánzárkás lettem. Arra kellett volna gondolnom, hogy nagycsüörtök éjjelét Jézus is rács mögött töltötte, de még annyira a váratlan esemény hatása alatt álltam, hogy semmi jámbor gondolat nem jutott eszembe. Kicsit úgy éreztem magamat, mint akit hirtelen fejbe kólintottak. Csak másnap kezdett fölszivárogni lelkem mélyéből az új kegyelem.

Megkezdődtek a kihallgatások. A vizsgálótisztem becsületes falusi gyerek volt, s ebből megőrzött még valamit. Hivatalból sokat kellett hazudnia, de ez mindig meglátszott az arcán. Az első hetekben az volt a vád ellenem, hogy a földalatti egyház titokban fölmentelt püspöke vagyok.

— Azt nekem is tudnom kellene, — válaszoltam. — Mi azonban tudjuk — hangzott a felelet. Az erre vonatkozó dokumentumok itt vannak a páncélszekrényben. De szükséges a vádlott személyes beismerése is.

A kihallgatások alkalmával hol püspök úrnak, hol kegyelmes úrnak tituláltak, s figyelték az arcomat, hogyan reagálok. Amikor ennek vége lett, a ciszterci apácák ügye került napirendre. Közükben volt Naszályi atya egyik levele, Fr. Emil aláírással. Azt firtatták, ismerek-e ilyen nevű személyt.

Azt gondoltam, Emil atyát is letartóztatták s a tárgyaláson terhelő tanúnak kell lennem. Nem, ezt soha! Kihallgatóm kiabált, hülyének, marhának, állatnak nevezett, verte az asztalt. Minden nap rettegve mentem a kihallgatásra. Egyik nap aztán megjegyezte:

— Fr. Emil, Fráter Emil, a „sorosok” pedig szororok. Együtt élnek Érdligeten, közösen imádkoznak, összeadják a pénzüket, mindegyiknek szabályos munkahelye van. Mit tudsz Naszályi Emilről?

Mondtam, hogy együtt tanultunk Rómában, együtt tanárkodtunk Zircen, a szerzetesrendek fölőszlatása óta valahol Budapest környékén él az édesanyjával. Nagy kő esett le a szívemről, amikor a vizsgálatnak ez a szakasza lezárult.

Következett Shvoy püspök ügye. Vele székesfehérvári tartózkodásom alatt kerültem közelebbi kapcsolatba. Különböző előadások megtartását kérte tőlem. Megszeretete. Az ő ötlete volt, hogy nekem püspökké kellene lennem. A kihallgatások során az volt a benyomásom, hogy kirakatpert terveznek, középpontjában Shvoy püspök állna homoszexualitás vádjával. Szegény Hídvégyt már a mi letartóztatásunk előtt ezzel a váddal ítélték el. A Horthy-rendszerben valamelyik minisztériumban államtitkár volt. A fordulat után elvégezte a teológiát és pappá szentelték. Tárgyalására Székesfehérvárról autóbuszon szállították a diákokat, hadd tudják meg, milyen aljasak a papok. Ő állította a tárgyaláson, hogy Shvoy püspök ugyanezt teszi a titkárával.

A házkutatás alkalmával találtak nálam néhány levelet a püspök úrtól. Kérések voltak benne, tartsak lelkigyakorlatot a papjai számára. Egy szép napon

aztán kihallgató tisztem közölte velem, hogy van már néhány jegyzőkönyvük olyanoktól, akik a tárgyaláson vallani fogják, hogy ilyen jellegű kapcsolatuk volt a püspökkel. Cinikusan megjegyezte: — Ha te is elvállalod, hogy a partnere voltál, egészen másként kezeljük majd az ügyedet.

Ajánlata elképesztett. — Nézze, Shvoy püspök nyolcvan éves, talán pisilni is csak katéterrel képes. Mindenki nevetni fog, ha a tárgyaláson buzinak állítják be.

Egyszer csak észrevehetővé vált (a hosszú magánzárkás idő alatt az ember belső érzékei kifinomulnak), nem lesz már kirakatper. Később megtudtam, hogy Hruscsov veje járt a pápánál, s ez az alkalom nem volt összeegyeztethető egy ilyen jellegű perrel. Közben írásszakértők jöttek és otromba, vallásellenes szöveget diktáltak. Letettem a tollat, ilyet nem vagyok hajlandó aláírásommal szignálni. Ketten voltak. Az egyik folyton a papokat és a vallást gúnyolta. A másik komolyabbnak látszott. Megnyugtató, hogy ez csupán íráspróba. Előadóm ilyenkor ócskán viselkedett, tanúsítani akarta, hogy ő is megveti az egyházat és utálja a papokat.

A kihallgatásokra mindig fölborzolt idegekkel és dobogó szívvel mentem. Nem tudtam, megint ki ellen akarnak fölhasználni terhelő tanúnak. A kihallgató szobában kis asztal állt előttem, arra kellett tennem a kezem. Kihallgatóm azt figyelte, mikor kerülök olyan idegállapotba, hogy az ujjaim reszketni kezdenek. Ilyenkor jött a végső támadás ordítással, minősíthetetlen kifejezésekkel. Egyik alkalommal végig az édesanyámat szidta. Csöndesen csak annyit jegyeztem meg: — Magának is volt édesanyja. Többé nem neveztem százados úrnak, csak magáztam őt. Volt, hogy a kihallgatáson valamelyik írásom feküdt előadóm előtt. Felszólított, hogy ha olyan vallomást teszek, amilyenre szükségük van, akkor kopogjak ki a zárkából, és írásom megmenekül. Egy hetet ad. Mivel nem kopogtam ki, fölvezettek és szemem láttára összegyúrte a kéziratlapokat, azzal a fölkiáltással, hogy megy a forró levéltárba, a kazánházba.

A fölvezetések is emlékezetesek maradnak. — 482. Kilépni!

Megmotoztak. Aztán a folyosók végtelen során, előre... föl... le. Végül megálltunk a páncélajtó előtt. Ez választotta el a zárkákat az irodáktól. Gombnyomásra az ajtó megnyílt, végig piros lámpák villogtak és berregés jelezte, hogy valakit kihallgatásra visznek. Ilyenkor minden léleknek el kellett tűnnie a folyosóról. A vádlottat senki sem láthatta. Ahol kihallgatás folyt, ott az ajtón tábla függött: „Belépni tilos”. Aki mégis kíváncsi volt a színdarabra, az már előre beült. Fantáziájuk kevés volt, mert mindegyik ostoba dajkamesékkel jött: őt a csendőrök jól megverték, mert levante korában nem ment szentmisére... az ő plébánosuk is a gazdasszonyával él... az ő házukban is lakik egy országgyűlési képviselő, vasárnaponként vastag imakönyvvel megy templomba, mert nálunk vallásszabadság van..., stb.

Amikor „őrangyalom” sehogy nem boldogult velem, „vamzert” (besúgót) tétetett mellém. Ő kapott könyveket, olvashatott, nekem ez nem járt, így többet imádkozhattam. Hamarosan tisztába jöttem a szerepével. Időnkint őt is elvitték „kihallgatásra”. Visszatérése után jött a különféle mese: miközben az ő ügyével foglalkoztak, hallotta, hogy a telefonban az én nevem is előkerült valami K. atyával kapcsolatban. „Ismerek ilyen valakit — kérdezte —, és ki az az illető?” Néhány hét múlva elvitték tőlem. Jött megint az áldott magány. Egyedül voltam, de sohasem magányos. Vizsgálótisztem időnként így küldött vissza a zárkába: — Én most kimegyek és élem világot, te pedig rohadsz tovább a cellában.

Dehogy rohadtam! Hála Borsodpusztának, megtanultam, hogy a csend beszélni tud. Minden igaz szó a csendben születik, és csupán annak az igének van

súlya, mely a csend hűvös és tiszta harmatát viseli homlokán. Mert a szűk börtöncella négy fala között, s a kívülről bezárt ajtó mögött egy másik kapu nyílik, a Csend kapuja. Belépek rajta, s az igazi világba jutok.

Sokkal keményebb életet éltem Borsodpusztán saját elhatározásomból, mint itt, ellenségeim jóvoltából. Persze azért voltak nehézségek. Reggel ki kellett menni a mosdótálért, bent a zárkában a földön megmosakodni, aztán ezzel a vízzel fölmosni a zárkát, végül a vizet kivinni. Ebben nem volt semmi kellemetlen. Így ment ez celláról cellára, s hosszú időt vett igénybe. Csak ezután következett a szükségletek elintézése, megint sorjában. Az ór a nyitott ajtó előtt állt, és időnként odaszólt: „Fejezze már be, hagyjon valamit holnapra is!”

Hidegben a vesék fokozottabban működnek. Hiába kiáltottam ki a zárt ajtón keresztül, hogy szükségemet akarom elintézni. Tudok olyan esetről, hogy valakit egyáltalán nem engedtek ki, s amikor kínjában odabent végezte el a nagyszükségét, lehodták érte, majd fömosatták vele a zárkát. Így ment ez heteken át, míg végre vállalta a perben a homoszexualitás vádját.

A zárkában csak egy priccs volt, beleágyazva a betonba, rajta két elnyűtt pokróc. Napközben szabad volt ülni, de a falhoz támaszkodni nem. Ha fáradtságomban megtettem, és az ór a „circlin” keresztül észrevette, jött a durva letolás és fenyegetés. A nyári nagy melegben a zárka olyan lett, mint a tüzes kemence. Bent az ajtó fölött egész éjszaka erős fényű villany égett. Ha valaki álmában elfordította a fejét, az ór máris belerúgott az ajtóba. Egy idő múlva megszokta az ember, hogy hanyatt fekve aludjék, reggelre azonban begyulladt a szeme, sőt kötőhártya-gyulladását kapott.

Éjszaka halálos csönd, az örök is nyúlcipőben járnak. A mellettem lévő zárka lakója az egyik éjjel bepörgött és kiáltozni kezdett: „Nem bírom tovább! Állítsanak bíróság elé! Ítéljenek el végre!” Fejjel nekirohant a zárkaajtónak, majd ledobta magát a priccsre. A magasban lévő kis ablakot rács és sűrű drótháló fedte, arra felé fordulva kiáltozta: „Emberek segítsetek! Fatimai Szűz Mária, segíts!” Hiába csitították az örök a „tátikán” keresztül, órákon át tartott e kínos éjjeli csendháborítás. Hogy ki lehetett, s mi volt a vád ellene, sohasem tudtam meg.

A vizsgálati fogság közel nyolc hónapig tartott. Egy idő után fölengedett a légkör. A kihallgató szoba falán világtérkép függött, amelyen a szocialista országokat pirosra színezték. — Nézz a térképre, te hülye — mondta a vizsgálóm —, a világ egyharmada már kommunista. — Ez csupán festék kérdése — válaszoltam. — Hány párttag van az országban? Egymillió? — kérdeztem. — Annyi nincs, talán hétszázezer. — Mégis az egész ország vörösre van föstve. — A többi szimpatizáns. — Ötvenhat megmutatta. — Az a pár hőzöngő... — Hát én se hőzöngő, se kommunista nem vagyok, mégis vörösre vagyok festve a térképen — zártam le a vitát.

Egy másik alkalommal szidta az egyházat, mert megáldotta a fegyvereket. — Én is tartalékos tábori lelkész voltam — mondtam. A számunkra rendszeresített szertartáskönyvben sokféle áldás volt, fegyverek megáldására azonban nem. Az ütközetben nem állhattunk minden katona mellett, ezért előtte szoktuk megáldani őket. Egyébként — mondtam —, ha az oroszok hinnének az áldásban, nemcsak a fegyvereket, de minden puszkagolyót megáldanának.

Persze a hosszú idő alatt az inkvizíciónak is elő kellett kerülnie, mert jó alkalom volt az egyház gyalázására. Elismertem, hogy szégyenletes dolog volt. — Mennyivel könnyebb maguknak — mondtam —, modern és fölvilágosult korban élnek, ezért sem Sztálin börtöneiben, sem Rákosi ávósainak kihallgatási

módszereiben kínzásról, tehát inkvizícióról szó sem lehetett. — Furcsán nézett rám. Megtudtam, hogy Kádár János szigorúan megtiltotta a foglyok bántalmazását.

Már nem tudom, hogyan került elő a bűnözés kérdése: — Kis idő, és teljesen megszűnnek a közbüntények — mondta. — Milyen alapon állítja ezt? — Marx megmondta, hogy a bűnözés a nyomor szülöttje; ha megszüntetjük a nyomort, megszűnik a bűn. — A statisztika igazolja ezt? — kérdeztem. — Most átmeneti időben élünk. — torkolt le.

Arra is rájöttem, hogy időnként a kihallgatónak falazok. Reggel fölvezettek kihallgatásra. Ilyenkor a körletparancsnok bejegyezte: „482-est kihallgatásra fölvezették.” Én meg egész délelőtt ott ültem őrangyalom előtt. Ő közben telefonon beszélt a feleségével — szintén a testület tagja —, levelezését intézte. Délben fölhívta a körletet, hogy kihallgatásom végeztével kísérjenek vissza.

Az utolsó hetekben fölkerültem az ötödik emeletre, az „aszalóba”. Ide azokat tették, akikkel nagyjából már végeztek, de nem adhatták át a bíróságnak, mert a „buli” más tagjaival még foglalkoztak. Idefont egész nap csönd volt, béke és magány. Uram, kivezetél és elvezetél a magányba, imádkoztam Saint-Thierry Vilmoossal, akiről annak idején disszertációmát írtam. Lelkem most arra vágyik, hogy egyedül veled legyen, veled, aki után szívem vágyódik. Irgalmadat kérem, teremts bennem és körülöttem békét és csöndet. És hogy megvigasztald magányomat, ajándékozz meg szilenciumban szerelmes szívvel és veled való gyakori együttléttel. Ha velem leszel, nem leszek többé egyedül... A próféta szava is földerengett bennem: „Magamhoz édesgetem, kiviszem a pusztába és szívére beszélek... hogy úgy válaszoljon, mint ifjúsága napjaiban.”

Naponkint elmondtam a szentmise szövegét, a három rózsafüzért, a kereszttut, a Te Deumot. Amikor elfáradtam az imádságban, lehunytam a szemem és visszamentem csatкаи híveimhez. Utcáról utcára, házról házra jártam, minden családeért imádkoztam, számba vettem a gyerekeket, hiszen valamennyiüket ismertem, tudtam, kinek-kinek hol szorít a cipő. Elengedtem fantáziámat is, hiszen annyi szépet láttam utazásaim közben és annyi kedves emléket őriztem a szívemben.

Előadóm meggyőződéssel állította, hogy a vallás magától megszűnik majd, mert az az osztálytársadalom képződménye, ők azonban ezt adminisztratív úton meggyorsítják. Azt is mondta, hogy ők védik meg a magyar püspöki kart az ilyen huligán papoktól. (Szegény püspökök!)

A vizsgálati fogságban mintegy hetvenen voltunk egyháziak. Kisebb csoportokban állítottak bennünket bíróság elé. Minden esetben Bimbó volt a bíró. (Állítólag az ötvenhatos forradalom idején rosszul lépett, ezért büntetésként neki kellett ezeket a pereket vezetnie.) Ha jól emlékszem, a mi csoportunkban tizenheten voltunk, köztük egy apáca és néhány fiatal civil is. Az ítéleteket már előre elkészítették. Kihallgatásaim végén egyik alkalommal nyomozó tisztem értésemre adta, hogy a másodrendű vádlott (én) többet kaphat, mint az elsőrendű. Így is történt, hat évemmel szemben ő csak ötöt kapott.

A színelőadás a „homoszexuális” ügyekkel kezdődött. A vádlott úgy meg volt dolgozva, hogy alig lehetett ráismerni. A tanúkat, kiskatonákat és főiskolás diákokat egymás után szólították be. Csupán annyit kérdeztek tőlük, volt-e ilyen kapcsolatuk a vádlottal. Ha bevallották, máris mehettek ki. Az egyik diák azonban, negyedik gimnazista, kereken visszautasította. — Vádlott, mondja a szemébe! — kiáltott a bíró. A vádlott előrebötorkált, és rekedt hangonmondotta:

— Fiam, ne tagadd, én már mindent bevallottam. — De tanár úr, ez nem igaz. A bíró az asztalt verte, s a fiúhoz fordult: — Hazug fráter, hiszen itt áll vallomásod a rendőrségi jegyzőkönyvben. — Igen, mert megfélemlítettek, hogy ha nem vállalom, sohasem fogok érettségizni. — Az ilyen hazug fráter nem is fog, erről gondoskodunk — csattant föl a bíró. — Rosszul érzem magam, kérek egy pohár vizet, és kérem hívják be édesapámat, kint van a folyosón. Az apa bejött, orosz-magyar szakos középiskolai tanár. — Kérem, bíró úr, fiamnak sohasem voltak ferde hajlamai. — Nem is neki, — kiabált a bíró — hanem a vádlottnak. Ezért kellene a minisztránsok. Nyilvános tárgyalásra lenne szükség, hadd tudja meg a világ, milyenek a papok.

A hatás kétségkívül valamennyiünket lesújtott. A harmadrendű vádlott oda-súgta nekem: „Meg kell halni a szégyentől”. Visszasúgtam: „De hiszen mindez hazugság.” Engem inkább az rendített meg, hogyan képes egy hivatásos bíró így visszaélni a hatalmával, hogyan képes ilyen szennyes színdarabot játszani.

Mikor rám került a sor, azt sem tudtam pontosan, mi a vád ellenem. A tárgyalás előtt néhány nappal ugyan kaptunk egy papírt, melyen mindannyiunknak föl volt tüntetve három vagy négy sorban a bűncselekménye. Ezt a papírt azonban újra elszedték tőlünk. Az első kérdés így hangzott; bűnösnek érzem-e magam? — Lelkiismeretben nem. Ha az önök törvényébe ütköztem, önök a jogászok, állapítsák meg. Következő kérdés: — Amennyiben államunk szembe-kerül a Vatikánnal, melyik oldalra áll? — Nem kerülhetnek ellentétbe, mert mindegyiknek más az illetőségi köre. — De ha mégis szembekerülnek? — Akkor gondolkodás nélkül a Vatikán oldalán találnak.

A vád tehát igazolt: hazaáruló leszek, szembefordulok a népemmel. Az egyik ülnök meg is jegyezte: írásaim szolgálati szabályok az ellenálló papok számára. Magyarazzam ennek a csacsinak, hogy lelki gyakorlatos szövegekről van szó, egyetemes keresztény igazságokról? Ha „lelki gyakorlatokról” hall, biztos valami katonai gyakorlat jut az eszébe.

Az egyik tanú azt vallotta, hogy valamelyik pannonhalmi lelki gyakorlaton azt mondtam a papoknak, ne bántsák a püspököket, éppen elég gondjuk van azzal, hogy eleget tegyenek az egyházi törvényeknek is, meg az állami előírásoknak is. (Ma sem látom be, milyen vád kovácsolható ebből a kijelentésből?)

Ciprián atya is azt vallotta a rendőrségen, hogy püspökeinket árulóknak nevezte. — Igen — válaszoltam, — több szempontból bíráltam a püspököket, de — fordultam Ciprián atyához — emlékszik-e arra, hogy valamikor is árulóknak neveztem őket? — Nem, ez a szó sohasem hangzott el — válaszolta. Most az ügyész háborodott föl, s hazugoknak nevezett bennünket. Gizi néni is tanúskodott. Társaival többször járt Csatkán, lelki napokat tartottam számukra. A bíró megkérdezte: — Hallott-e tőlem a templomban prédikációt? — Igen. — Izgat-tam-e a szószékről a rendszer ellen? — Burkoltan — válaszolta Gizi néni ártatlan naivitással. Később szeljtében-hosszában azzal dicsekedett, hogy megvédett engem a bíróság előtt. Sohasem említettem neki, hogy ő volt a legsúlyosabb terhelő tanúm.

A tárgyalás később siránkozásba, kapkodó, szívós védekezésbe fulladt. Szá-nalmasan hatottunk. Az Úr Jézus szavaira kellett gondolnom: „Véssétek szíve-tekbe: ne törjétek fejeteket előre, hogyan védekezzetek. Én olyan ékesszólást és bölcsességet adok nektek, melynek egy ellenfeletek sem tud ellenállni vagy el-lentmondani. (Lk 21,14) Itt bizony nyoma sem volt ennek. Egyikünk sem gon-dolt arra, hogy a kihallgatások hosszú sorával meg lehet törni a személyiséget,

és a pszichét át lehet hangolni. Fölkészültem, mit fogok mondani az utolsó szó jogán. De az általános megalázottság képébe sehogy sem illettek volna bele a nagy szavak. A bíró idegesen az óráját nézte, maga is félt valami hitvallástól, siettette a vádlottakat. Talán két semmitmondó kijelentést tettem, aztán leültem.

Még néhány nap telt el az áldott csöndben. Jött a másodfokú bírósági tárgyalás. A Fő utcának ezt a szakaszát lezárták, kissé távolabbról nagyon sok kíváncsi figyelte, hogyan kísérik valamennyiünket megbilincselve a rabszállító autók-ból az épületbe. Bizonyára semmi kétség sem merült föl bennük, hogy nem cégéres gazemberek vagyunk. Az egész színdarabnak ez csupán kis epizódja volt.

Megerősítették az elsőfokú bíróság ítéletét. Tehát hat év. Itt sem kaptunk vádiratot, sem a végén az ítélet indoklását. Tulajdonképpen ma sem tudom pontosan, miben állt az én államellenes „szervezkedésem”. A színdarab véget ért.

Szeptember 8-án, a csatukai búcsú napján szállítottak el bennünket. Egyenként vezettek le egy sötét folyosóra. A fal mellett egyszemélyes fabódék álltak, ide kellett belépnünk. Mikor valamennyien együtt voltunk, megint egyenként vezettek a „rabóhoz”. Ebben jobbról és balról egyszemélyes alumínium fülkék sorakoztak. Középen folyosó húzódott a fegyveres őrség számára. Még a bilincset sem vették le rólunk. Így indultunk Márianosztrára a szigorított politikai börtönbe.

Börtönéletem legszebb esztendejét töltöttem a hajdani pálos kolostorban, Márianosztrán. Kicsit furcsán hangzik, pedig igaz: „a vidám kedélyű mindig ünnepet ül.” (Péld 15,15) Ez nem genetikai adottság csupán, hanem a jó Isten kegyelme is. Derék, becsületes emberek éltek itt együtt, bűnük csupán az volt, hogy egy másik rendszerben éltek és harcoltak. Az ismert paródiában minden bajért a kopaszokat teszik felelőssé. Ám valaki hajhullató szert ad el hajnövesztő helyett, egyszerre a hajasok kerülnek kisebbségbe és esnek a bűnbak szerepébe. A vesztes fél automatikusan „háborús bűnössé” válik. Egy tábornok mondta: „Ültem a németek alatt, most ülök az oroszok alatt; majd ha az angolok alatt is ülni fogok, tudom, hogy jó magyar ember vagyok.”

Perzsa szőnyegetek szóttunk. A norma olyan magas volt, hogy talán egy finom kezű fiatal lány tudta volna csak teljesíteni, ő is ritkán. Ennek következtében keresetünk is lemorzsolódott.

Beszivárgó hírekből tudtuk, hogy összeült a II. Vatikáni zsinat. Egy ideig Sz. atya dolgozott mellettem, kitűnő teológus és tomista. Erősen remélte, hogy a zsinaton végre pontot tesznek a tomista-molinista vita végére, persze a tomisták javára. Az volt a benyomásom, e jó ember valami fátyolos holdfényben, elvárszolt szigeten él, ahol a mozdulatlan csillagok némán sugározzák fényüket, s az idő megállt. Az egyháziak jelentős része a daltonizmus áldozata. Apróságok mellett kötelezik el magukat, miközben a szellem óriási hullámai egész más területen és egész más módszerekkel sodorják a világot az ismeretlen jövő felé. Én is tomista egyetemen nevelődtem, ekkora naivitás láttán mégsem tudtam, mit feleljek.

Itteni életemet két epizód tarkította. Az egyik nagyszombathoz fűződik. Behallatszott hozzánk a föltámadási körmenet éneke. Nem tudtuk elfojtani ünnepi örömünket, halkán mi is bekapcsolódtunk. Az ór mégis azt állította, hogy már a folyosó végén is hallható volt. Följelentett bennünket, annak ellenére, hogy gyermeke Letkésen akkor készült az elsőáldozásra. Szigorított zárkára kerültem, mely jégveremhez volt hasonló. Az egyszál pokróc alatt egész éjjel dideregtem, fogaim vacogtak. Reggelre kötőhártyagyulladásban égett a szemem.

A koszt egyik nap semmi, másik nap fél adag.

Egy későbbi alkalommal Ikvay László ezüstmiséjére készültünk. Az erre szánt konszekrált szentostyát kenyérben rejtve őriztük. A kenyérből kivágtunk egy kockát, ide rejtettük a nejlonba csomagolt oltáriszentséget. Valaki elmondta: kenyereinket széttördelték, a benne talált szentostyát a disznók moslékjába dobták. A mi zárkánkból elsőnek Tabódy Istvánt vitték az operatív tiszthez kihallgatásra. Mikor visszajött és az ajtó bezárult, csupán ennyit mondott halk hangon: „Ti nem tudtok semmit, a balhét én viszem el.”

Akármilyen „dörzsölt” rab valaki, követhet el hibát. Néhány perc múlva rám került a sor. Az első kérdés: — Mit mondott Tabódy, amikor visszatért a kihallgatásról? — Nem mondott semmit — válaszoltam főnntartással (restrictio mentalis), mert a kihallgatásról tényleg nem mondott semmit. Erre az operás lármázni kezdett, hazug, jellemtelen alaknak nevezett. —Az ajtó előtt álltam és hallgató csövel tisztán kivettem: „Ti nem tudtok semmit.” Sajnos, engem is elfutott a méreg és a szemébe vágtam: — Engem pedig úgy neveltek, hogy az a jellemtelen, aki más ajtajánál hallgatózik. Ezzel kihallgatásom véget is ért. Főlháborodottan telefonált a börtönparancsnoknak. Néhány perc múlva már ott álltam előtte.

- Igaz, hogy mondta ezt a sértő kijelentést? - Igaz. - Elég lesz ennyi meg ennyi szigorított?

Igy kerültem másodszer is fenyítés alá, és másodszer is átélhettem a sírból való föltámadás boldogságát.

Egy idő múlva megszüntették Márianosztra politikai jellegét. Kezdték bennünket közbüntényesekkel kicserélni. Először cigányokat hoztak, ők takarították a műhelyeket.

A mi időnk Márianosztrán lejárt. A Gyűjtőfogházba szállítottak. Ezidőtájt a Gyűjtőfogházban mintegy kétezer politikai foglyot őriztek, zömével ötvenhatosokat. A cipésműhelyben kaptam munkát, ahol a részlegvezető trágár beszédétől szenvedtem. Egyik beosztottja görög volt, századosi rangban. A Szovjetunióba igyekeztek, de nem fogadták be őket, így maradtak Magyarországon. Kesernyésen mondta: görög hazáját elvesztette, leánya pedig már magyar.

A munkapadnál egy „háborús bűnös”, horthysta százados dolgozott mellettem. Amikor nagyon elcsüggedt, kértem, mutassa meg családjá fényképét. Lát szott, hogy fölengedett. Szavakat keresve mondta: — Látod, nekem mindenem a családom. Hogyan tudtál te család nélkül élni? — Mit gondolsz, nekem hány gyerekem van? Húsz, harminc, ötven. Amikor a falu kútjánál hancúroznak, ott derülök velük. Valamennyit én kereszteltem. Középiskolás korukban havonta egyszer hazajönnek. Vasárnap reggel ott állnak a gyóntatószék előtt, délután pedig beszélgetünk. Nem múlik el hét, hogy ne kapnék levelet tőlük.

Műszak előtt - téli időben még sötétben - végeztük egészségügyi sétánkat. Az oldalzsákban a napi kenyéradag, evőeszköz, némán róttuk a köröket. A reflektorok ontották fényüket, néhol sötét volt, ilyenkor gyóntattunk. Aki gyónni akart, új körnél helyet cserélt, én is úgy, hogy szélső legyek, így gyónását senki sem hallhatta.

1963 elején egyre határozottabb formában keringett a hír: amnesziát kapunk. Ez valósággá vált. Napokon át folyt a szabadulás. Mi papok csendesen hagytuk el a „fekete kolostort”. 1963 március 23-án szabadultam. Visszatértem Csatkára, nem egyházi beosztásba. A megélhetésre soha nem volt gondom, a falu törődött velem. Utódom nem felelt meg hivatásának, a falu kérésére az egyházmegyei hatóság elhelyezte. Később egy ferences szerzetes került a plébániára.

A Szentkuti utcában volt Ciprián atya és Konrád testvér kis háza, oda kötöttem. Reggelenként jártam ki misézni a szentkuti kápolnába. Azt hittem, szabad vagyok. Lelkesen kezdtem újra írni. Húsz kötet kéziratomat elkobozták vagy megsemmisítették, volt hát mit pótolnom. Naivul azt hittem, már nem vagyok érdekes személy. Tévedtem. Egy csúnya, esős őszi napon idegen férfi állt az ajtómban. Házkutatást akart tartani. Hirtelen válaszoltam: ha van házkutatási engedélye, semmi akadálya, ha nincs, tiltakozom. Gondolkozott, majd elment. Később azonban tartottak házkutatást, éjjel, még a szentkuti kápolnába is kimentünk, hátha ott vannak eldugott dolgaim. A házkutatást követően Pécsre utaztam a családomhoz, ahol mindig otthont találtam nővéreméknél. Folyamodtam beutalásért a pannonhalmi szociális otthonba. Megkaptam a végzést Pannonhalmáról, jeleztem, mikor érkezem. Csendben Csatkára érkeztem, összehúzómagolni. Erről értesítést kaptak, s mielőtt a szociális otthonba kerültem volna — ahonnan nem lehet az otthon lakóját indok nélkül letartóztatni —, a beutalás dátumát megváltoztatták, s engem letartóztattak. Tatabányára vittek, kálváriám folytatódott. Úgy látszik, részt kellett vennem az „ismerd meg hazád börtöneit” mozgalomban, a sorrend a következő volt: Tatabánya, volt ávós pince, Tatabánya megyei börtön, komáromi járási börtön, esztergomi börtön, újra Komárom, újra Esztergom, majd ismét a Gyűjtőfogházban kötöttem ki. A börtönökben módom volt megismerni az élet majd minden mocskát, a beteges szexuális megnyilvánulásokat.

Napközben zárkatársaim általában tisztelték jelenléteemet, nem beszéltek ocsmány dolgaikról. Alig várták, hogy elaludjak, ömleni kezdett a tömény szenny: mindegyik túl akart tenni a másikon. Kénytelen voltam megismerni az élet legundorítóbb mélységeit, és azt is, hogy ebben nemcsak a börtönlakók úsznak, hanem szinte az egész társadalom. Noé bárkája... Szodoma és Gomorra... a római birodalom bukása, ez az egyik szennyes folyam, mely végigömlik a történelmen... azután a tatár és török hordák, az első és második világháború, a tömegek kizsákmányolása, a hatalmi téboly a másik szennyes folyam a világon.

Uram, hol a megváltás? Hol Krisztus megváltó halála és föltámadása? Lett valamivel is jobb a világ? Börtönéletem e második szakaszában mennyi vívódás kísérte ezeket a kérdéseket! Mennyi Deprofundis, mennyi Miserere!

A Komáromi Járásbíróság 1965 augusztusában írással való izgatás címén újabb egy évi szabadságvesztésre ítelt, melyet az Esztergomi Megyei Bíróság, mint másodfokú hatóság, megerősített. Visszakaptam azt a négy évet is, amit az amnesztia során elengedtek. Újabb öt év állt előttem.

Ismét a Gyűjtőfogházba kerültem. A cipézműhelybe helyeztek, amit már ismertem. Most egy nagydarab ötvenhatos rab volt a műhelyfőnök. Bűncselekménye: egyetlen pofont adott egy ávósnak. És ezért életfogytos? - Igen, mert az ávós nyomban meghalt.

A zárkák lakóit gyakran változtatták, nehogy összemelegedjünk. Megismerem tolvajt, gyilkost, csalót, aljas besúgókat, mi több, a négyszeres gyilkos engem kért fel kegyelmi kérvényének megírására. Legfájdalmasabban azoknak a sorsa hatott rám, akik politikai perben kaptak halálos ítéletet. Mikor az NSZK-ban pontot tettek a háborús bűnökre, nálunk kirakatpereket rendeztek. Sétán mind a hármat föloldoztam. Megkérdeztem az egyiket: hogyan tudta aláírni azt a jegyzőkönyvet, amelyről tudta, hogy halálos ítélet lesz a következménye? Meghalni könnyebb lesz, mint ami előtte folyt, válaszolta. Soha életében nem volt nyilas egyik sem.

Politikai fogoly akkor már alig akadt. Hőzöngő fiatalok föl akarták robbantani a gellérthegyi emlékművet. Mások egy lőszert szállító orosz katonavonatot vettek célba. Hosszabb ideig zárkatársam volt egy kém is, akit Kanadában képeztek ki, s az egyik itthoni rakétakilövő állomásról szerzett információkat.

Az ítéletben a bíróság kimondta, hogy negyed-kedvezményben részesülhetek. Mikor eljött az ideje, összeült a tanács és lefolytatták az eljárást. A bíró első kérdése ez volt: — Mi a véleménye a papi békemozgalomról? - Az, ami Rómáé — válaszoltam. Megkérdezte, szabadulásom után hol akarok elhelyezkedni? Mondtam Pannonhalmán, az ottani szociális otthonban. Aztán megkérdezte a tanács tagjait, volt-e ellenem fegyelmi eljárás, megadható-e a kedvezmény. Megadható. A bíró közölte: 1968 március 8-án szabadulok.

A szabadulás előtti napon levittek a szabaduló zárkába. Ennek már belül is van kilincse. Beléptek az örök, és megkezdődött az utolsó nagy „hippis”. Lelkiismeretvizsgálat és hálaadás töltötte ki az utolsó benti éjjeletemet. A latin különbséget tesz a hostis és az inimicus között — a magyar nyelv is, mert más az ellenfél és más az ellenség. Mindvégig ellenfeleimnek tartottam azokat, akik elítéltek és fogva tartottak. Ők egy ideológiát védtek, én pedig ateista és materialista rendszerüket támadtam. A börtönben úgy éreztem magam, mint a katoná a hadifogságban. Az Úr Jézus előre megmondta: „Emlékezzetek vissza a tanításra, melyet tőlem kaptatok; nem nagyobb a szolga mesterénél. Ha engem üldöztek, titeket is üldözni fognak.” (Jn 15,20)

Rendtársam és kedves tanítványom kocsival várt és vitt el Pannonhalmára. Komáromban át kellett vennem a személyi igazolványomat. A rendőrségen bekopogtam az illetékes hivatalba:

— Jó napot kívánok, eljöttem a személyi igazolványomért.

A rendőrtiszt elkezdett ordítani: — Nem tanultál meg a börtönben szabályosan jelentkezni? Takarodj ki! Néhány percig vártam, civilben volt, rendfokozatát nem tudhattam. Visszamentem. — Felügyelő úr, Halász Ferenc, föltételesen szabadlábra helyezett elítélt, tisztelettel jelentkezem.

— Minden héten bejössz, majd megtarútlak a becsületre!

Pannonhalmán egész más volt a légkör. Hetenként jelentkeztem: — Eljöttem hazafias kötelességemet teljesíteni. — Üljön le, mondta a főtörzs kis mosollyal a szája szélén. — Ültem én már eleget, üljön most már más.

1985-ben Szentendrére kerültem. Azóta is itt élek. Az egyházi vezetéssel semmiféle kapcsolatom nincs. A híveim mindent előteremtettek számomra, amire szükségem volt. Életemnek egyik legszebb emléke, ahogyan gondoskodtak rólam.

Ez rabéletem szerény története. Nincs benne semmi romantika, nem illik hozzá lírai hang, se pátosz. Aki járt a svájci Fribourgbán, biztos fölkereste Canisius Szent Péter sírját. Ezt olvashatta rajta: „Christo, Mariae, Petro adhesit.” Ez volt az én börtönéletem rövid foglalata is: Krisztusért, a Szűzanya oltalma alatt, Péter egyházáért.

Közreadja: Elmer István